

Alvás és alvászavarok

Bereczki Dániel
SE Neurológiai Klinika

Normális alvás felnőtt korban

Alvási ciklusok - 90 percenként ismétlődnek,
4-6X egy **alvási epizód** során, közöttük **mikroébredések**

1. NREM (70-80%)

- I-IV. stádium
- Lassú hullámú alvás, slow wave sleep
- Szívfrekvencia, RR csökken, légzés lassul,
- Testhőmérséklet, izomtónus, az agy O₂ felhasználása csökken

2. REM (20-25%)

- Rapid eye movement, paradox, gyors hullámú alvás
- Szívfrekvencia, RR nő, légzés gyorsul, metabolikus ráta nő
- Álomképek, erekció
- Izomatonía, anginas, ulcusos panaszok jelenhetnek meg

Az alvásminta változása az életkorral

Alvási idő:

- Újszülött: 16 óra
- Csecsemő: 12 óra
- Pubertás: 8 óra
- 50 éves kor: 6 óra

A III. és IV. stádiumok az előrehaladó életkorral rövidülnek, idős korban gyakorlatilag nincs IV. stádium

Az alvás vizsgálata: polysomnographia

- 1 alvási periódus alatt (1 éjszakán át multi-parametriás monitorozás)
  - EEG
  - Electrooculogram
  - EMG
  - EKG
  - Hasi és mellkasi kitérés
  - Légzésfunkció vizsgálata (pletizmográfia, O₂ sat)
  - Testpozíció vizsgálata
  - Horkolás
- } **alvásstádiumok**

Több, mint **80-féle** alvászavart ismerünk
(International Classification of Sleep Disorders, 2nd Edition
American Academy of Sleep Medicine, 2005)

- I. **Insomniák (33%)**
- II. **Alvásfüggő légzészavarok (1,4-40%)**
- III. **Hypersomniák (0,3-16,3%)**
- IV. **A cirkadian ritmus zavarai**
- V. **Parasomniák**
- VI. **Alváshoz kapcsolódó mozgászavarok**
- VII. **Izolált tünetek, normál variánsok**
- VIII. **Egyéb**

Insomniák (33%)

Az insomniák fontossága az egyén és a munkáltatója számára:

A kialvatlan ember

- Álmos
- Ingerlékeny
- Koncentrálóképessége csökken
- Fejfájós
- Depressziós vagy felhangolt
- Teljesítőképessége csökkent
- Nő a baleseti rizikó

Insomnia diagnóza

- Elalvási, átalvási nehézség, korai ébredés, az alvás minőségi zavara (nem elég pihentető)
- 1 hét alatt min. 3x fordul elő és több, mint 1 hónapig tart
- **És: napközben** a beteg fáradtságról, koncentrációnehézségről, hangulatzavarról, álmoságról, motivációhiányról, esetleg fejfájásról, gyomorpanaszokról számol be

Insomniák prevalenciája

- Prevalencia: 33%
- Ha a mindennapi tevékenységet zavarja: a prevalencia 10%
- 4%-ban kevesebb, mint 1 hónapig tart (**átmeneti insomnia**)
- 85%-ban több, mint 1 hónapig tart (**chronicus insomnia**)
- 1.4x gyakoribb nőkben, mint férfiakban
- Az életkorral nő a prevalencia, 65 év felett 50%

Insomniák

---

1. Primer (idiopathiás) (15-20%)
2. Secunder
  1. Nem megfelelő alváshigiéna (10%)
  2. Paradox insomnia (10%)
  3. Mentális zavar miatt (30-40%)
  4. Psychophysiológiai insomnia (15%)
  5. Gyógyszer, drog vagy ezek megvonása okozta
  6. Pszichiátriai betegségekben
  7. Sunday night insomnia

Nem gyógyszeres kezelés

Alváshigiene

Stimulus kontroll

Alvásmegvonás

Relaxációs training

Cognitiv therápia

Fénytherápia

PRACTICE PARAMETER

Practice Parameters for the Psychological and Behavioral Treatment of Insomnia: An Update. An American Academy of Sleep Medicine Report

An American Academy of Sleep Medicine Report

- Viselkedésterápia effektív és ajánlott primer chr. insomniában, secunder insomniában (**standard**)
- Stimuluskontroll effektív és ajánlott primer chr. insomniában (**standard**)
- Relaxációs training effektív és ajánlott primer chr. insomniában (**standard**)
- Alvásmegvonás effektív és ajánlott primer chr. insomniában (**guideline**)
- Kognitív viselkedésterápia effektív és ajánlott primer chr. insomniában (**guideline**)
- Biofeedback effektív és ajánlott primer chr. insomniában (**guideline**)

Az altatószer felírásának szabályai

- A legkisebb effektív dózist írd fel
- Rövid időtartamra (2-4 hét) írd fel
- Később intermittálva használja a beteg
- Ne írd fel drog abusus-veszély, terhesség, májbetegség, légzészavar, myasthenia gravis, acut stroke esetén
- Fokozatosan hagyd el – rebound insomnia, megvonásos tünetek

Az ideális altatószer

- Javítja az elalvást
- Javítja az átalvást
- Hosszú távon is alkalmazható tolerancia nélkül
- Széles therápiás range - nehéz túlalagolni
- Javítja az alvásminőséget
- Az alvásszerkezetet nem befolyásolja
- Nincs nappali mellékhatása
- Kevés a gyógyszeres interakció
- Nincs függőség
- Nincs megvonási tünet
- Nincs rebound insomnia

Benzodiazepinek

- GABA_A nem szelektív agonistái, antikonvulzív, anxiolitikus és izomrelaxáns hatással is rendelkeznek
- Megváltoztatják a fiziológiás alvásszerkezetet (NREM↓)
- Nappali álmoságot okoznak, kognitív funkciók romlásához vezetnek
- Rebound insomnia, elvonásos tünetek
- Tolerancia, függőség kialakulhat

1. Ultrarövid (*midazolam* – *Dormicum*) ~ rebound insomnia
2. Rövid (*cinolazepam* - *Gerodorm*)
3. Közepes (*brotizolam* - *Lendormin*, *temazepam* - *Signopam*)
4. Hosszú hatástartamú (*nitrazepam* - *Eunoctin*) ~ nappali szedáció

Szelektív, GABA_A agonisták, nem BZD típusú altatók

- a fiziológiás alvásszerkezetet nem befolyásolják
- bár rövid hatástartamúak, nincs rebound insomnia
- kevésbé alakul ki tolerancia ill. függőség
- *Zolpidem - Stilnox, zopiclon - Imovane, zaleplon - Sonata (Z-hypnotics)*

Insomniák összefoglalva

- Anamnesis, kísérőbetegségek
- Alvásnapló
- Nem farmakológiai-farmakológiai kezelés
- Szelektív hypnoticum, ami az alvásszerkezetet nem befolyásolja
- Legkisebb hatásos dózis
- Rövid ideig, majd intermittálva
- Fokozatosan elhagyva

Apnoe és/vagy hypopnoe

Apnoe (1. vagy 2.) és 3.

1. a légzési mozgás-amplitúdó legalább **50%-os** csökkenése
2. ha a légzési amplitúdó-csökkenés nem éri az 50%-ot, de **>3%-os O₂ saturatio csökkenéssel**, vagy **ébredéssel** jár
3. az epizód legalább **10 s-ig** tart

Hypopnoe

1. a légzési mozgás-amplitúdó legalább **30%-os** csökkenése

Apnoe-hypopnoe index (AHI)

- az alvásóránként átlagosan bekövetkező apnoe-k és hypopnoe-k száma

Az alvásfüggő légzészavar súlyossága:

- Normális: **AHI < 5/h**
- Mérsékelt: **AHI: 5-15/h**
- Közepesen súlyos: **AHI: 16-30/h**
- Súlyos: **AHI > 30/h**

OSAHS: tünettan

Nappali

- kóros aluszékonyság
- fáradtság
- memóriazavar
- reggeli fejfájás
- depresszív tünetek
- impotencia vagy csökkent libidó
- gyomorsavasság

Éjszakai

- horkolás
- felismert légzéskimaradás
- kapkodó légzés
- gyakori ébredés
- izzadás
- palpációérzés
- nycturia

Kóros nappali aluszékonyosság

A közlekedési balesetek **10-30%-át** kóros nappali aluszékonyosság okozza.

Objektívizálható:

PSG-val, MSLT teszttel

alváslatencia: >10 perc: norm.
< 5 perc: kóros

Szubjektíve:

Epworth Sleepiness Scale

(0-24 pont)

<10 pont: norm.

>12 pont: kóros aluszékonyosság
(Johns 1991)

Horkolás

- Habitualis horkolás: ♂ 35-45%, ♀ 15-28% NEJM 1993;328:1230-5 és BMJ 1997;314:860-3.
- Nem jár O₂ hiánnyal, de ha ébredési reakciót okoz, cardiovascularis rizikófaktor lehet → UARS (upper airway resistance syndrome)

Habitualis horkolás kezelése

- Fogyas, alkohol, dohányzás abbahagyása
- Pozíció training, allergia kezelés
- Fül-orr-gégészeti műtétek (UPPP, uvulo-palato-pharyngoplastica, septum resectio)
- Szájprotézisek

Felismert légzéskimaradás

- 75%-ban a hálótárs számol be róla
Sleep 1993;16:118-22.
- a légzéskimaradás átlagosan 20-30 s-ig
(10-50 s) tart Sleep Medicine 2007;8:402-428

OSAHS stádiumai

AHI

- <5/h – norm.
- 5-15/h – enyhe
- 15-30/h – kp. súlyos
- >30/h – súlyos

Min. O₂ saturatio

- > 90% - norm.
- 85-90% - enyhe
- 70-85% - kp. súlyos
- <70%- súlyos

Ébredési index

Nappali aluszékonyság

OSAHS rizikófaktora

- Obesitas
  - BMI: 28 kg/m² fölött nő az OSAHS prevalenciája
  - **Centrális obesitas**: nyakkörfogat: ♂ 43 cm, ♀ 41 cm
- Kor
  - Prevalencia csúcsa: 50 év körül
  - 65 év után plateau a prevalenciát tekintve
- Férfi nem
- Pozitív családi anamnesis OSAHS tekintetében
- Alkohol fogyasztás lefekvés előtt
- Etnikai különbségek
- Dohányzás
- Szedatívumok
- Felső légúti anatómiai obstrukció
- Hypothyreosis, acromegalia

Nemek közötti különbségek

Férfi/nő arány: 2:1, populációra és tünetekre való korrekció után: 1.25/1

Chest 2003;124:204-11

Férfiak

- Horkolás
- Felismert apnoe
- Nappali álmoság
- Nagyobb nyakkörfogat
- Alkohol, dohányzás
- Testoszteron

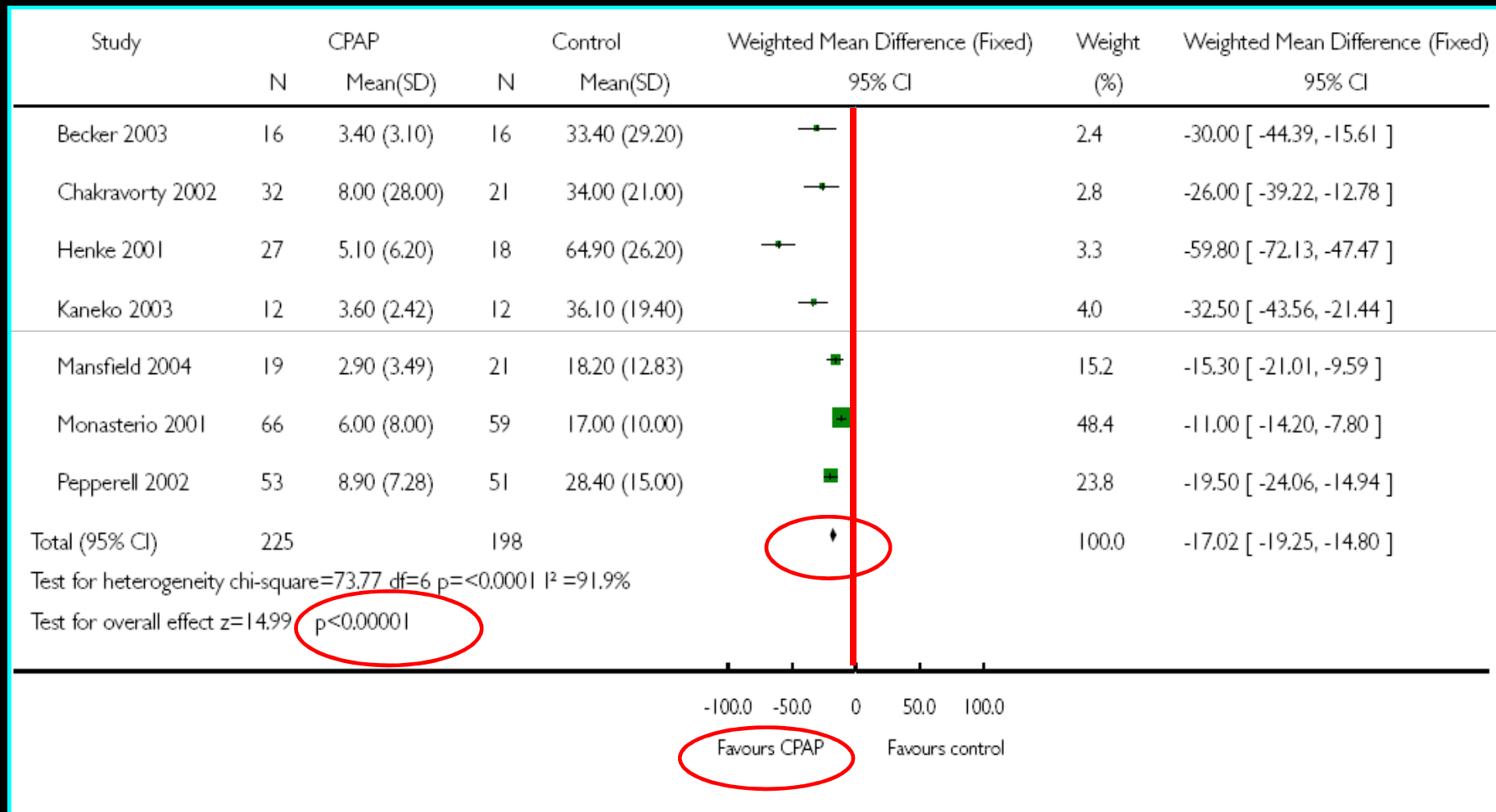
Nők

- Depresszió
- Reggeli fejfájás
- Több ébredési reakció
- Kövérebbek (centrális obesitas)
- Hypothyreosis
- Menopausa

CPAP: evidence based therapy

AHI

CPAP: evidence based therapy

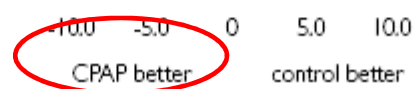

Outcome: 01 Epworth Sleepiness Scale

Study	CPAP		Control		Weighted Mean Difference (Fixed)		Weight (%)	Weighted Mean Difference (Fixed)	
	N	Mean(SD)	N	Mean(SD)	95% CI			95% CI	
Ballester 1999	68	5.60 (4.12)	37	10.60 (6.08)	-5.00 [-7.19, -2.81]		11.5	-5.00 [-7.19, -2.81]	
Barbè 2001	29	8.00 (3.23)	25	8.00 (5.00)	0.00 [-2.29, 2.29]		10.5	0.00 [-2.29, 2.29]	
Becker 2003	16	5.10 (3.80)	16	8.90 (5.00)	-3.80 [-6.88, -0.72]		5.8	-3.80 [-6.88, -0.72]	
Chakravorty 2002	32	8.00 (6.40)	21	11.00 (5.00)	-3.00 [-6.08, 0.08]		5.8	-3.00 [-6.08, 0.08]	
Henke 2001	27	11.00 (5.29)	18	15.00 (7.75)	-4.00 [-8.10, 0.10]		3.3	-4.00 [-8.10, 0.10]	
Jenkinson 1999	54	7.50 (4.50)	53	12.30 (4.80)	-4.80 [-6.56, -3.04]		17.7	-4.80 [-6.56, -3.04]	
Mansfield 2004	21	6.90 (4.58)	19	9.90 (4.36)	-3.00 [-5.77, -0.23]		7.2	-3.00 [-5.77, -0.23]	
Monasterio 2001	66	9.60 (5.50)	59	11.80 (5.20)	-2.20 [-4.08, -0.32]		15.6	-2.20 [-4.08, -0.32]	
Montserrat 2001	24	6.65 (3.33)	23	14.59 (5.18)	-7.94 [-10.44, -5.44]		8.8	-7.94 [-10.44, -5.44]	
Pepperell 2002	53	6.80 (4.80)	51	11.30 (5.50)	-4.50 [-6.49, -2.51]		13.9	-4.50 [-6.49, -2.51]	
Total (95% CI)	390		322		-3.83 [-4.57, -3.09]		100.0	-3.83 [-4.57, -3.09]	

Test for heterogeneity chi-square=27.38 df=9 p=0.001 I² =67.1%

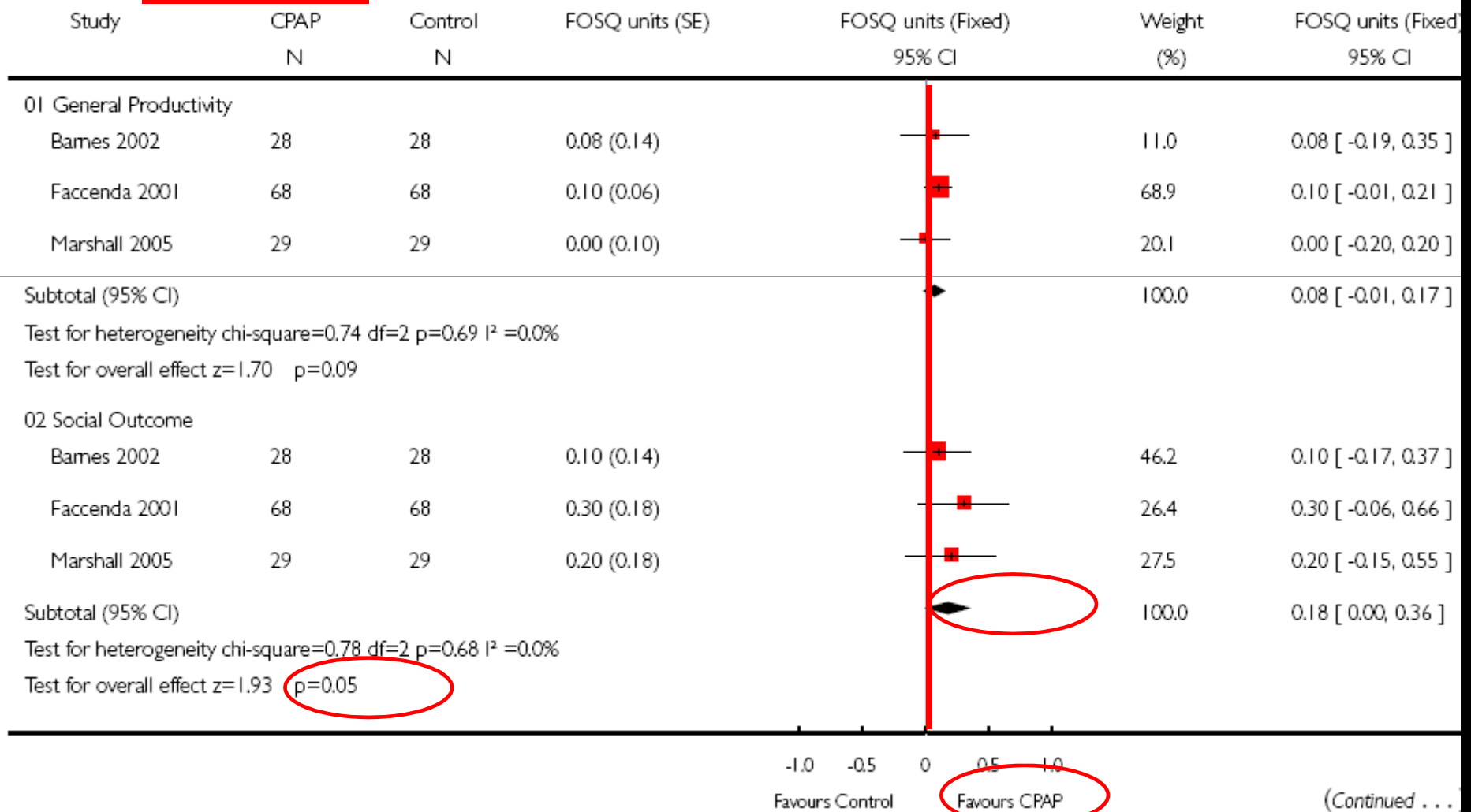
Test for overall effect z=10.12 p<0.00001

CPAP: evidence based therapy

Outcome: 04 Quality of life - FOSQ (absolute scores)

(Continued . . .)

Összefoglalva

- OSAHS prevalencia: 5%
- Prevalencia csúcsa 50 év körül
- Kor, obesitas, férfi nem
- Nappali és éjszakai tünetek
- A vezető tünetek: különbözhetnek a nemekben
- Diagnózis: polysomnographiával, szakasszisztensi felügyelet mellett
- EB terapia: CPAP

Hypersomniák

Narcolepsia (0,02-0,18%)

- A REM fázis kóros, repetitív betörése az éber állapotba, vigilanciaszint csökkenése
- Napközben 5-30 percig tartó alváskényszer (narcolepsia)
- Genetikusan determinált (HLA DQB1 0602, HLA-DR2)
- 15-25 éves kor körül kezdődik
- Cataplexia (külső ingerre történő hirtelen tónusvesztés)
- Hypnagóg hallucinációk
- Alvási paralysis
- Kezelés: modafinil, methylphenidate, triciklikus antidepresszánsok

A cirkadian ritmus zavarai

- Primer
  - Késleltetett alvás fázis típus
  - Korai alvás fázis típus
  - Irreguláris alvás fázis típus
- Secunder
  - Jet lag
  - Változó műszakban végzett munka
- Kezelés:
  - Alvási higiénia betartása
  - Kronotherápia: az alvási időszak fokozatos elcsúsztatása
  - Reggeli fényterápia
  - Melatonin, ramelteon, zolpidem

Alváshoz kapcsolódó mozgászavarok

Restless legs (nyugtalan lábak) syndroma (5%)

- Ellenállhatatlan mozgáskésztetés a lábakban, gyakran irritáló fonákérzéssel
- Motoros nyugalomban, éber állapotban jelentkezik (pihenés közben)
- A végtag mozgatása csökkenti a fonákérzést, mozgáskésztetést
- A tünetek az esti-éjszakai órákban jelentkeznek vagy súlyosbodnak

Restless legs syndrome

- Primer
- Secunder
  - Uraemia
  - Anaemia (vas, B₁₂, folsavhiány)
  - Terhesség
  - Neuropathia (diabetes, immunbetegségek)
  - Gyógyszerek (triciklikus antidepresszánsok, SSRI-k, antipszichotikumok)

Therápia (primer esetekben): dopamin agonisták

PARASOMNIÁK

- Ébredési zavarok
  - Zavart ébredés, félelmes felriadás, alvajárás
- Alvás-ébrenlét átmenet zavarai
- REM-hez kötődő parasomniák
  - Lidérces álom
  - Alvásparalysis
  - Primer alveolaris hypoventilatio
  - REM magatartás betegség (nincs atonia)
- Egyéb
  - Paroxysmalis dystonia, bruxismus